

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

Dulm, F. van der

Citation

Dulm, F. van der. (2012, February 9). *'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

16 Algemene conclusie: ‘De laatste grote dienaar van de Compagnie’?

Geprikkeld door het imposante rouwbord van gouverneur Iman Willem Falck in de Wolvendaalse Kerk in Colombo en aangespoord door het positieve beeld over hem in historische verhandelingen, naast enige recente kritische kanttekeningen, is deze studie opgezet. Falcks levensverhaal kon worden ontrafeld. Het is mogelijk geworden een oordeel over hem te vellen in Utrecht en in Voor-Indië, Ceylon en India, in de tweede helft van de achttiende eeuw tegen de achtergrond van de gebeurtenissen in de nadagen van de Republiek en de Compagnie.

Zijn totale leven omvatte nog geen halve eeuw; het viel samen met het herstel van het stadhouderschap tot aan de eerste forse opstootjes door de patriottische beweging in Utrecht; de opkomst van de Britse macht in India onder Clive tot en met de Vierde Engelse oorlog in Azië en de teruggave van Trincomalee.

De achtergronden van Falck tot aan zijn vertrek naar Batavia leverden wel nieuw materiaal op, maar dat was vergeleken met de informatie die over zijn latere leven kon worden verzameld uiterst beperkt. Brieven en rapportages over deze periode waren niet meer te traceren. In vergelijking tot hetgeen in het proefschrift over de eveneens in Utrecht opgegroeide gouverneur van Ceylon Loten door Raat kon worden geproduceerd, is de beschikbare informatie over Falck zeer summier.

In de inleiding wordt verwezen naar de dilemma's die spelen bij een biografie 'voor zover de bronnen het toelaten' en naar het feit dat de onderzoeker 'moet roeien met de riemen die hij op zijn weg tegenkomt' met verwijzing naar de kanttekeningen die Uitterhoeve maakt in de inleiding van zijn proefschrift over luitenant-generaal Cornelis Kraijenhoff. Opgemerkt is dat dit ook voor het onderzoek over Falck geldt. Aan het einde van het onderzoek over Falck kan aan de kanttekeningen worden toegevoegd dat het 'netwerken' in de archieven resultaat oplevert, maar dat er ook een hoeveelheid geluk meespeelt; te denken valt aan de vondst van enige bijzondere brieven in de Prize Papers in de National Archives in Kew, de herontdekking van het Falck archief 3; 112 brieven en episteltjes in de Archives municipales de Bordeaux en verscholen documenten in de collecties Hasselaer en Van Vredenburg.

Er konden veel achtergronden over Iman Willem Falcks familie in kaart worden gebracht die voortbouwden op enige bestaande publicaties uit het begin van de twintigste eeuw. Een interessant punt was de manier waarop grootvader Otto Wilhelm Falck in 1720 als gewezen regimentscommandant en Oost-Fries landjonker binnen de hogere regionen van de Utrechtse samenleving wist door te dringen. Door zijn financiële malversaties als een van de bewindhebbers van de Provinciale Utrechtse Geocroyeerde Compagnie moest er een pas op

Afb. 15 Grafsteen voor Iman Willem Falck in de Wolvendaalse Kerk te Colombo (Foto T. Wierstra).

de plaats worden gemaakt. Sommige van zijn tien kinderen waren hierna min of meer gedwongen hun geluk en fortuin te zoeken in de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Deze tijdelijke demarche naar Azië bleek noodzakelijk om zich definitief binnen de elite van de oude bisschopstad te kunnen vestigen.

Nogal ongebruikelijk keerden twee van de daarop volgende generatie, na verblijf in Patria, terug naar Azië. De jonge Mr. Iman Willem Falck bleef en neef Otto Willem ging na enige tijd weer terug; hij kreeg een plaats als bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie. Neef Otto Willem Philippus werd ook naar Patria gezonden als kind maar keerde niet terug naar Azië; hij werd lid van de Utrechtse vroedschap.

Noch uit gebrek aan financiële middelen noch op grond van zijn sociaal-maatschappelijke status en netwerk had Iman Willem Falck hoeven terug te gaan naar Indië. Hij verkeerde zondermeer in een bevoorrechte positie om na enige tijd in het Utrechtse op een kussen terecht te komen. Zijn carrière in de Oost verliep dankzij deze zelfde uitgangspositie, naast zijn kundigheid en relaties op het hoogste niveau, eveneens voorspoedig.

Uit het onderzoek naar zijn verblijf in Batavia in de schaduw van de Hoge Regering kwam iets meer aan het licht dan over de periode daarvoor. Hij vervulde een actieve rol als secretaris van de Gouverneurs-Generaal Mossel en Van der Parra, die zich buitengewoon voor hem interesseerden, mede op grond van zijn connecties en zijn voornoemde kundigheid. De briefwisseling met patroon Thomas Hope legt vooral veel achtergronden bloot; dit geldt tot op zekere hoogte ook voor een aantal zeer openhartige brieven aan Pieter Cornelis Haselaer te Cheribon.

De discussies tijdens en na zijn benoemingsprocedure geven niet alleen schitterende achtergrondinformatie over, maar ook inzicht in de machtsstrijd binnen de facties aan de 'Hoge tafel' van de Hoge Regering. Falcks verblijf in Batavia biedt eveneens de mogelijkheid een beeld te krijgen van de elite in Batavia en het netwerk dat zich uitstrekt over de buiten-comptoirs en in Patria.

Het netwerk van gekwalificeerde dienaren bleek nauw verweven met de bestuurlijke elite in de Republiek; het waren geen twee gescheiden werelden. De opvattingen over macht van zogenaamde Indische familieclans en een bijna autonoom opererend bestuur van de Compagnie zijn ernstig aan herinterpretatie toe.

Binnen de Compagniesvestigingen was hetzelfde cliënt-patroonsysteem en relatiernetwerk van toepassing als in Patria en dit vormde de basis voor de verdeling van functies. In dit verband is een heroverweging van het verschijnsel nepotisme aan te bevelen. Het systeem van het helpen van 'vrienden' aan functies betekende bij de Compagnie in Azië zeker niet dat al te makkelijk incapabele figuren werden aangesteld. Patroon Hope gaf ondubbelzinnig aan dat hij wel degelijk eisen stelde op basis van kwaliteit. Bij Falcks uiteindelijke benoeming, nadat hij voor de Coromandel te licht was bevonden, waren er in de Hoge Regering stemmen die zijn gebrek aan bestuurlijke ervaring naar voren brachten als bezwaar, maar later werd door de meesten beaamd dat Falck capabel was gebleken voor zijn functie.

De bestuurlijke situatie in Oost en West verschilde niet veel van elkaar. De ongedeelde bestuurlijke elite die verspreid was over de Republiek en bij de Compagnie kende een verschil in instroom; de sociale mobiliteit was in de Oost in de achttiende eeuw meer aanwezig dan

Afb. 16 Gouverneur Iman Willem Falck, gereconstrueerd portret door leerlingen en oud-leerlingen van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam onder supervisie van professor A.J. Derkinderen (1859-1925). Het portret was tot stand gekomen door het hoofd van Falck dat en profiel was afgebeeld op de aquarel ‘Ontvangst van de gezanten uit Kandy’ door C.F. Reimer (afbeelding 10) en face te schilderen. De weergave van Falck is hierdoor een fantasie geworden.

De Nederlandse gezant Dr. Hendrik Muller (1859-1941) had in 1908 een bezoek gebracht aan de Britse gouverneur Sir Henry McCallum in zijn ambtswoning in Colombo en daar zijn verwondering uitgesproken dat er slechts portretten hingen van enige Portugese en voormalige Britse gouverneurs maar niet van de ‘Hollandse’ gouverneurs. De gouverneur stelde Muller voor deze ‘Hollandse’ portretten te verzorgen, waarna deze na ontvangst zouden worden ophangen. Voor een aantal gouverneurs was het na de nodige inspanningen mogelijk een schilderij te maken op grond van bestaande schilderijen of etsen o.a. Van Goens de Oude, Versluys, Pielat, Van Imhoff en Van Angelbeek (NB in werkelijkheid zijn zoon). Van een aantal afbeeldingen van gouverneurs ontbrak ieder spoor. In verband met de speurtocht werd Jhr. Edzard Falck in 1912 schriftelijk benaderd door zowel Muller als door het ministerie van Koloniën met de vraag of hij een afbeelding van Iman Willem beschikbaar kon stellen. Zijn antwoord was negatief. Hij schreef aan Muller dat hij in de memoires van Anton Reinhard Falck had gelezen dat deze in 1829 in Londen, waar hij verbleef als ambassadeur, het portret van Iman Willem Falck had bewonderd. Dit schilderij of andere afbeeldingen zijn ondanks vele inspanningen van Jhr. Edzard en de afgelopen jaren door de auteur, nimmer boven water gekomen. De portretten van de gouverneurs hangen thans aan de wand van de galerij op de eerste verdieping van de National Archives of Sri Lanka in Colombo (Foto Iconografisch Bureau/RKD, 's-Gravenhage).

in Patria. De gekwalificeerde dienaren bij de Compagnie waren meer gebonden door hun contract met de Compagnie dan de Heren, de bestuurlijke elite in de Republiek, die tot Dienaren waren teruggebracht door het Stadhoudelijk stelsel. Desalniettemin had de 'Haagse top' veel meer invloed op de benoemingen door de Hoge Regering dan vaak wordt aangenomen. De uitgebreide correspondentie die in het Nationaal Archief bewaard is gebleven, geeft hier veel inzicht in. Na het vertrek van Hope als bewindhebber en representant van prins Willem V bestond er helaas niet meer zo'n duidelijke bron. Het gesteggel over de door de Hoge Regering uitverkoren directeur-generaal Breton en de lastige positie van Gouverneur-Generaal Alting geven weer dat er niet zoveel was veranderd.

Het in een latere fase moeilijk in de hand houden van Alting en zijn factie binnen de Hoge Regering door Den Haag¹ hield vermoedelijk niet zo zeer verband met een vermindering van invloed van de bewindhebbers maar veeleer met de bestuurlijke machtsstrijd in Patria. Alting en zijn factie konden hiervan profiteren tot de komst van commissaris-generaal Nederburgh in 1793.

De uitverkiezing van Falck tot gouverneur bood hem de mogelijkheid zijn bestuurlijke kwaliteiten en politiek inzicht te tonen. Dankzij zijn knappe militair-strategische en diplomatieke overwinning op Kandy was zijn naam weldra gevestigd. Hij vergrootte daarmee zijn aanzien binnen de Hoge Regering en bij de bewindhebbers. Zijn handelen stelde vooral de Gouverneur-Generaal Van der Parra in het gelijk. Deze kon daardoor de ernstige kritiek van de factie van de ordinaris raad Schreuder pareren.

Doordat Falck enige vertrouwelingen mocht meenemen naar Colombo en hij hen direct of na enige tijd in de gelederen van de Raad van Ceylon kon opnemen, kreeg hij enige slagkracht. Maar vooral ook doordat hij het vertrouwen van de Raad wist te winnen door zijn collegiaal besturen, zijn openheid en grote werklust. Daarnaast wist hij de levenslange vriendschap te winnen van een aantal belangrijke leden van de Raad zoals Moens, Van de Graaff en Van Angelbeek. Hierdoor breidde zijn groep van vertrouwelingen zich verder uit. Hoewel Falck soms langere perioden indisponibel was, kon hierdoor de uitvoering van zijn beleid gewoon continueren. Door een tweetal notities kennen wij de uitgangspunten van zijn bestuurlijk beleid: *Aanmerkingen op de Reflexien* en zijn morele uitgangspunten via *Inkomsten van de gouverneur*.

Door de bestuurlijke gang van zaken op het eiland van dag tot dag te volgen via de resoluties van de Raad, de dagregisters, verslagen van ambassades aan het Hof van Kandy, honderden inkomende en uitgaande brieven door de gouverneur of mede namens de gouverneur, kon inzicht worden verkregen wat er speelde op het eiland. Dit gold echter ook voor hetgeen er aan de Overwal, Zuid-India, plaatsgreep. Hierdoor kon het politiek-

¹ In verband met de financiële moeilijkheden bij de Compagnie en met de heersende misbruiken die er in Batavia plaatsvonden werd een onderzoekscommissie ingesteld in 1791. De leden waren mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh (1762-1811), eerste advocaat van de Compagnie en opvolger van mr. F.W. Boers; kapitein ter zee S.H. Frijkenius – hij overleed tijdens de reis tussen de Kaap en Batavia –, Gouverneur-Generaal Alting en de directeur-generaal Van Stockum. De indruk wordt steeds gewekt dat Nederburgh geheel werd ingekapseld door de financieel onbetrouwbare factie van Alting. Bij de komst van Nederburgh was Alting volledig uitgeblust en lag de macht feitelijk bij Nederburgh. Uit een lopend promotieonderzoek door J. van Heeswijk (buitenpromovendus RUL woonachtig in Manilla, Filippijnen) komt nu reeds dit beeld naar voren (mondellinge mededeling, 7 april 2011).

strategisch beleid van Falck worden blootgelegd. Hij was gerechtigd zich met de ontwikkelingen in India te bemoeien, met name in het zuiden, omdat hij als gouverneur van Ceylon ook gezag had over de Onderhorigheden in Madura. Dit gebied in de omgeving van de compagniesvestiging te Tuticorin dwong hem zich te bemoeien met de uitermate complexe ontwikkelingen in het vorstendom Madura en diens hogere machthebbers plus hun directe omgeving. Dit omvatte zo'n beetje geheel Zuid-India. Het was ook het politieke en militaire speelterrein van de Britten en Fransen en van de twee machtigste inlandse vorsten Haider Ali van Mysore en Muhammed Ali van Arcot. De laatste oefende tevens het hogere gezag over Madura uit. Zij vochten allen, zonder een bewuste langetermijnstrategie, om de invulling van het ontstane machtsvacuüm na het uiteenvallen van het Mogol Rijk.

Het spelen van een actieve rol door de Compagnie was een van de pijlers van het politiek-strategisch beleid van Falck en zijn vertrouwelingen in de Raad. Twee van hen, Moens en Van de Graaff, zouden enige jaren na Falcks aantreden een bestuurlijke en leidinggevende rol gaan spelen vanuit respectievelijk Cochin en Surat. Met name Cochin met de Compagnieslanden aan de Malabar was van groot belang voor de veiligheid van Ceylon.

Falck was de mening toegedaan dat Ceylon niet kon worden verdedigd tegen een buitenlandse vijand zonder zich actief politiek en militair te involveren in Zuid-India. Hierbij was het noodzakelijk dat de neutraliteitspolitiek van de Republiek, die uiteraard ook gold voor de Hoge Regering in Batavia, werd losgelaten. Door het grillige optreden van de belangrijkste Zuid-Indiase vorsten was er een voortdurende 'reversement des alliances' noodzakelijk. Voor Falck waren de Compagniesvestigingen in India de achilleshiel van Ceylon. De Britten en Fransen moesten vooral geoccupeerd blijven in Zuid-India zodat zij niet verder met begerige ogen konden kijken naar de strategische voordelen van Ceylon.

In diverse studies over Zuid-Indiase vestigingen wordt vooral aandacht besteed aan de economische betekenis hiervan voor de Compagnie; bij het wegvallen zouden de vestigingen niet meer van nut zijn. In deze studie blijkt dat in de ogen van Falck en zijn vertrouwelingen de vestigingen in Zuid-India een essentiële rol blijven innemen. Daarom volgde Falck alle ontwikkelingen in Zuid-India op de voet, rapporteerde hier voortdurend over aan de Raad maar ook aan Batavia, de bewindhebbers, Hope, de Prins en aan zijn dierbare neef Otto Willem Falck.

Falcks beleid na de overwinning op Kandy werd hogelijk geprezen maar zijn bemoeienis met Zuid-India viel in het begin niet goed in Batavia. Toch schaadde het zijn aanzien niet. Hope verwierp zijn optreden niet; hij wees hem wel op zijn ondergeschikte gezagsverhouding ten opzichte van de Hoge Regering. Geleidelijk aan kreeg hij toch meer vrijheid van handelen. Hij kon niet altijd inspelen op de laatste politieke ontwikkelingen in Patria door de lange communicatielijnen.

Absoluut uniek waren Falcks contacten met de Britten; tot tweemaal toe leidde dit tot zeer serieuze afspraken over een mogelijk bondgenootschap. Er vonden met name schriftelijke onderhandelingen plaats met gouverneurs van de East India Company te Madras, toevallig op het moment dat de Vierde Engelse Oorlog reeds in Europa was uitgebroken. Den Haag, met name de Prins, was hiervan op de hoogte en uiteraard zijn naaste adviseurs die niets voelden voor een oorlog met de Britten. Het leek een soort tweede weg die achter de

rug van de Staten-Generaal en de Hoge Regering werd ontwikkeld. Het spelen van een actieve politieke rol in Zuid-India had in het verleden eerder plaatsgevonden onder Van Goens de Oude en Van Imhoff maar nimmer op deze wijze.

Falcks politiek op Ceylon in het bijzonder tegenover Kandy is niet te begrijpen zonder kennis te nemen van zijn politiek-strategisch beleid ten aanzien van de ontwikkelingen in Zuid-India. Zolang hij Kandy kon inkapselen en de kaneelooft conform de door de bewindhebbers en Hoge Regering opgelegde 'eisch' kon veiligstellen, waren hij en zijn Raad bereid buitengewoon veel geduld op te brengen ten aanzien van de juiste naleving van een aantal artikelen van het traktaat met Kandy. Hiertoe behoorde het jaarlijkse, soms moeizame, verzoek te schillen in de Koningslanden en kwesties zoals onder andere het uitleveren van deserteurs. Falck wekte de indruk coulant te zijn.

Na de vrede met Kandy had Colombo een stevige machtspositie verkregen. Falck was niet bang dat Kandy nog veel gevaar kon opleveren, maar wanneer het nodig was om indruk te maken dreigde hij wel degelijk met militaire tegenmaatregelen en met name met het aloude adagium: geen kaneel geen zout. Hij wist echter ook dat er geen oorlog op twee fronten kon worden gevoerd: op het eiland Ceylon tegen de koning van Kandy en tegelijkertijd in Zuid-India waar een strijd altijd in een majeur militair conflict zou kunnen uitlopen. Er speelde daarnaast mee dat de Hoge Regering het absoluut onacceptabel vond als er wederom een gewapend conflict met Kandy ontstond.

Falck stelde in zijn *Aanmerkingen op de Reflexien* dat de handhaving van de macht van de Compagnie op het eiland ten opzichte van Kandy met een geringe legermacht mogelijk was; soldaten had hij vooral nodig ter ondersteuning van de Compagniesbestuurders in Zuid-India en dat was in het belang van Ceylon.

Zijn stelling was dat bij een mogelijke aanval van buiten het eiland niet lang te verdedigen was tenzij er een sterke buitenlandse mogendheid als bondgenoot optrad en als er een krachtig eskader van 's Lands vloot beschikbaar kwam. Dit laatste was overeenkomstig de Britse en Franse militair-strategische opvatting in de achttiende eeuw. Beide landen wisten dat hun positie ook in India alleen veilig kon worden gesteld met een professioneel maritiem wapen. In hun strategie waren de vloeten van de handelscompagnieën in militair opzicht al lang passé. Dit inzicht bestond eveneens in de Republiek maar de neutraliteitspolitiek en ernstige verwaarlozing van de vloot hadden tot gevolg dat het aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog volstrekt onmogelijk was voor Patria om de Compagnie in Azië te hulp te schieten. Dankzij de Franse Vloot onder de kundige vice-admiraal De Suffren werd de positie van de Compagnie op het nippertje van de ondergang in Voor-Indië gered, hoewel alle bezittingen in Zuid-India verloren gingen met uitzondering van die aan de Malabar; ook de meest strategische haven van het zuidelijk deel van Voor-Indië ging verloren: Trincomalee. Het was De Suffren die de Britten uit Trincomalee wist te verjagen. Vóór de Britse inname had Falck er veel aan gedaan om Trincomalee te versterken nadat de geruchten over een mogelijke verovering door de Britten of Fransen aanhielden; het was echter te laat en onvoldoende. De aanpassingen aan de verdedigingswerken waren nog in volle gang en het garnizoen faalde volledig. Falck wist dat hij ervoor moest zorgen dat Trincomalee tot iedere prijs werd behouden. Maar hij had hiervoor ook vlooteenheden nodig en die kreeg hij niet. Als hoogst verantwoordelijke kon hem daarom de val van Trincomalee niet worden

aangerekend.

Nadat de vijandelijkheden in 1783 met de Britten waren gestaakt, bleken de Fransen niet bereid hun militaire bezetting van Trincomalee terug te trekken ondanks het herstel van het Nederlandse burgerlijk bestuur. Op grond van het preliminaire traktaat met de Fransen eiste gouverneur Macartney het recht de vesting over te dragen aan de Compagnie. Falck verzette zich hier heftig tegen, hoe verzwakt zijn gezondheid ook was; hij vertrouwde de Britten niet. Hij had met zijn politiek (militair) strategisch beleid tot de Vierde Engelse Oorlog de Britten en Fransen op afstand weten te houden van Ceylon vooral uit de buurt van de zeer belangrijke strategische haven van Trincomalee. Door zijn tegenspel vond ruim twee maanden na zijn dood de Franse overdracht plaats van Trincomalee aan de Compagnie.

Aan het einde van de Vierde Engelse Oorlog bereikte Falck het bericht dat hij was benoemd tot directeur-generaal. De Hoge Regering was hierbij volledig gepasseerd. De geëligeerde directeur-generaal Breton werd door Den Haag opzij geschoven ten faveure van de Ceylonese gouverneur Falck. Er waren daar zelfs stemmen opgegaan Falck te benoemen tot Gouverneur-Generaal; deze geruchten bereikten Batavia.

Falck wilde eigenlijk niet verder; hij was diep teleurgesteld over de 'weerloosheid en lafheid' die door de Republiek was getoond tijdens de oorlog; hij had genoeg van de Compagnie. Het liefst wilde hij thuisvaren; een gedachte die ook in vorige perioden door hem was geopperd.

Hij was depressief; was geestelijk uitgeput en voelde zich ziek; twijfelde in hoge mate aan zijn eigen functioneren als gouverneur. Zijn lichamelijke aftakeling had zich geleidelijk voortgezet. Toch was hij nog altijd strijdvaardig en uit niets bleek dat er iets aan zijn denkvermogen haperde.

Falck was als gouverneur territoriaal bestuurder en tegelijk directeur van de handelspost geweest waarbij hij de eindverantwoordelijkheid droeg voor de te leveren producten overeenkomstig de 'eisch', in het bijzonder die van kaneel. Hij vervulde ook deze tweede taak met verve volgens het gezag in Batavia en in Patria; hij stimuleerde de verbouw van kaneel maar hield ook vast aan de meer traditionele inzameling van de in het wild groeiende kaneel in de desbetreffende Compagnies- en Koningslanden. Critici vinden Falck conservatief en dichten zijn opvolger alle eer toe. Van de Graaff en het Haags Besogne vonden echter dat Falck zich 'onsterfelijk' had gemaakt door zijn grote inzet voor de verbouw van kaneel in de tuinen. Van de Graaff zette het proces van de kaneeltuinen voort en pakte het veel groot-schaliger aan; hij gaf alle eer aan Falck.²

Over de handelsresultaten onder Falck werden wel bij tijd en wijl verontruste opmerkingen gemaakt, maar er klonk geen serieuze kritiek. In de Republiek was men tot het einde toe tevreden over Falck; over zijn wijze van besturen en zijn politiek-strategisch beleid op

2 NA, VOC inv. nr. 9994, Willem Jacob van de Graaff aan Gouverneur-Generaal en Raden, 10 februari 1785; 'Het uitvinden van de mogelijkheid om de kaneel door voorplantingen te vermeerderen ver dubbeld zoo te spreken de waarde van Ceilon voor de Komp. Door dit werk tegen alle vooroordeelen aan te hebben gebragt in dien staat waarin het nu reeds is, heeft de zaalige Heer Gouverneur Falck ...', 'een onsterfelijke aanspraak op de verbintenis van de Komp. verworven. Men heeft tans niet meer te doen dan op de door zijn Ed; gelegde gronden voort te werken'.

Ceylon en in Zuid-India. Het Hof te Kandy deelde het gunstige oordeel over zijn optreden als gouverneur in het bijzonder zijn eerlijk en zijn respectvolle houding tegen haar gezanten en tegen landgenoten in de Compagnieslanden.

Er konden tijdens het onderzoek maar een handvol critici over Falck worden opgespoord. Ten eerste de voormalige gouverneur Schreuder wiens kritiek niet zo zeer Falcks optreden betrof maar de wijze van zijn benoeming. Dit was de reden dat hij als het lid van de Hoge Regering die Ceylon in zijn portefeuille had, minutieus Falcks handelen analyseerde en nauwelijks kon waarderen. Het zegt meer over zijn eigen frustraties over zijn terugroeping uit Colombo dan over het handelen van Falck.

Commandeur De Lij was eveneens zwaar gefrustreerd over het feit dat hij niet werd bevorderd tot een hogere functie en een hogere rang. Hij kreeg bij voortduring nul op het rekest bij Falck en de Raad van Ceylon waarvan hij zelf lid was.

Verder was er de geëligeerde directeur-generaal Breton; deze begreep niet waarom hij van de bewindhebbers het veld moest ruimen voor de in zijn ogen veel minder geschikte Falck. Tenslotte was er de directeur van Bengalen Ross, die evenals De Lij Falcks integriteit op de proef stelde door zelf ernstig in gebreke te blijven bij de levering van rijst. Deze directeur was zelf een onbetrouwbaar sujet.

In de conclusie wordt ingegaan op de onwezenlijke vraag wat er was gebeurd indien Falck zijn benoeming tot directeur-generaal in Batavia had aanvaard. Was hem net zo de voet dwars gezet als Moens die zijn plaats in Batavia zou innemen of als zijn opvolger op Ceylon Van de Graaff?

De eerste legde na enige tijd en veel tegenwerking zijn positie neer wegens een slechte gezondheid. Van de Graaff was bij aankomst al in moeilijkheden geraakt door aantijgingen over zijn beleid in Colombo. Hij zou na enige tijd worden ontslagen en thuisvaren via een omweg langs Mauritius.³ Indien Falck zich als directeur-generaal had willen handhaven, had hij Alting moeten hebben overleefd of hebben bijgedragen aan diens afzetting. Dit laatste was in werkelijkheid noch zijn tegenstanders in de Hoge Regering noch de bewindhebbers in Patria gelukt. Falcks zwakke gezondheid zou bestand moeten zijn geweest tegen het hem bekende ongezonde Batavia en de onophoudelijke en slopende machtsstrijd binnen de Hoge Regering. Zelfs een krachtige Gouverneur-Generaal zou vermoedelijk niet in staat zijn geweest zowel tegen een hetze in de Hoge Regering op te treden als tegen de Haagse politiek.

Tot slot blijft de beantwoording van de vraag over of hij, indien hij op een of andere wijze de positie van Gouverneur-Generaal had bereikt, in staat zou zijn geweest het tij te keren. Dit moet volstrekt uitgesloten worden geacht; er waren teveel negatieve factoren in het spel, die geheel buiten invloed van de Compagnie lagen en onmogelijk beïnvloedbaar waren door welke Gouverneur-Generaal dan ook. Falck zou in dezelfde situatie terecht zijn gekomen als met zijn strategische politiek in Voor-Indië aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog op Ceylon. De interne verdeeldheid in de Republiek; de aanwezigheid van een

³ Schrikker, Willem Jacob van de Graaff, 105; zij zet uiteen dat hij in 1796 op Mauritius met Franse vrienden die hij nog kende uit de tijd dat zij in Trincomalee zaten, plannen beraamde om Ceylon op de Britten te heroveren. Deze hadden zich hiervan in dat jaar meester gemaakt. Van de uitvoering van deze plannen is niets gekomen.

Afb. 17 Rouwbord voor Iman Willem Falck in de Wolvendaalse Kerk te Colombo (Foto T. Wierstra).

zwakke stadhouder die afhankelijk was van zijn sterk verdeelde opdrachtgevers, de Staten-Generaal; een mislukte neutraliteitspolitiek; de zwaar verwaarloosde en onderbezette vloot; een gereduceerd leger en een buitenlandse politiek die werd gedomineerd door de Europese grootmachten.

De vooroorlogse VOC-historicus Stapel spreekt enigszins bombastisch over Falck als ‘de laatste groote figuur der Compagnie’ en Van Kampen merkte op dat Falck de Compagnie

had kunnen redden zoals al in de inleiding werd vermeld. Beide stellingen zijn niet te bewijzen. Toch kan er na bestudering van Falcks bestuursperiode worden vastgesteld dat hij een opmerkelijk bestuurder was met opmerkelijke diplomatieke gaven en een groot politiek-strategisch inzicht dat afweek van zijn tijdgenoten en vele voorgangers. In Stapels stelling zit een grond van waarheid.

Stapel en Van Kampen hebben misschien bewust of onbewust bevroed, zonder dat zij daarover expliciet een uiteenzetting hebben geschreven, dat Falck door zijn optreden inderdaad tot meer in staat was ten behoeve de noodlijdende Compagnie dan zijn tijdgenoten en zich aldus van hen onderscheidde. Hij durfde zich een zelfstandig oordeel aan te meten.

Er ontbreken wetenschappelijk studies over de gouverneurs van Ceylon als geheel en recente studies over de meest vooraanstaanden. De publicatie van Van der Putten uit 2006 over de *Koopman en Diplomaat Gouverneurs en Directeuren van Ceylon 1640-1796*⁴ geeft veel informatie maar is niet altijd even accuraat en gebaseerd op nogal wat verouderde literatuur.

Over twee vooraanstaande gouverneurs bestaan wel verouderde studies: Van Goens de Oude en Van Imhoff. Het gaat daarbij vooral over hun belangrijke werk als Gouverneur Generaal in Batavia. Het recente werk over Loten werd eerder genoemd in deze conclusie, evenals 'de inleiding' op de dienstreis van Van Imhoff naar de Malabar.

Naast Falck en Van Imhoff lieten meerdere achttiende-eeuwse gouverneurs hun bestuurlijke sporen na: Rumpf, Van Gollonnesse, Schreuder en Van de Graaff. Een aantal gouverneurs schreven een 'Memorie van Overgave'.

Bij de beoordeling van Falck zouden de kwaliteiten van achttiende-eeuwse gouverneurs vergelijkenderwijs moeten worden bestudeerd.⁵ Het zou dan moeten gaan over het laatstgenoemde rijtje. Daarbij zouden moeten worden meegewogen de verdiensten voor de Compagnie en voor het eiland, hun politiek-strategische en hun bestuurlijke kwaliteiten.

Rumpf was te kort gouverneur maar in vergelijking met de totale rij van gouverneurs bestaan er weinig negatieve berichten over hem; Van Gollonnesse was een goed bestuurder en zijn bestuur vond in alle rust plaats – volgens Falck verrijkte hij zich in ernstige mate met de parelvangst; Van Imhoff stelde orde op zaken en wist het vertrouwen in het bestuur te herstellen. Hij had ook veel aandacht voor de ontwikkelingen in Zuid-India, maar was maar betrekkelijk korte tijd op het eiland. Tijdgenoten plaatsten Falck boven Van Imhoff. Schreuder werd teruggeroepen en kan verantwoordelijk gehouden worden voor de Singalese opstand, maar was wel een bekwaam bestuurder.

Tot slot blijven over Van de Graaff en Falck. Eerstgenoemde bleek een doortastend bestuurder te zijn mede gelet op zijn grote aantal hervormingen, plakaten en structurele verbeteringen op het eiland. Zijn forse uitbouw van het fenomeen van de kaneeltuinen en rijstvelden valt op. Hij had echter niet meer de dubbelrol van Falck te vervullen in zowel Ceylon als Zuid-India. Van de Graaffs bestuur begon niet tijdens een binnenlandse oorlog en eindigde niet met een buitenlandse oorlog die hij tot een goed einde moest brengen. Zijn wijze van besturen voorkwam niet een nieuw gewapend conflict met Kandy.

⁴ Van Putten, Van den Eelaart en Egeter van Kuyk, *Koopman en Diplomaat Gouverneurs en Directeuren*.

⁵ Bijlage VI.

Desondanks beklemtoont Van den Belt terecht 'de visionaire wijze waarop Van de Graaff de buitengewoon grote financieel-economische problemen van de veroordeelde vestiging'⁶ wist aan te pakken.

In de lange rij van gouverneurs van Ceylon staat naar mijn mening Falck op eenzame hoogte. Hij mag in zijn bestuursperiode depressief geweest zijn; de behoudzame, humane, rationele en kundige bestuursambtenaar Falck wordt verreweg overtroffen door de politicus en diplomaat vanwege zijn grote betrokkenheid bij en visie op internationale problemen van grote omvang. Hij was hierin niet alleen naar binnen maar ook naar buiten actief en gekend.

Er waren door de dood van Falck nog hoge verwachtingen onvervuld gebleven. De eerste advocaat van de Compagnie Boers sprak ten overstaan van de Heren Hoog Mogendheden in de vergadering van de Staten-Generaal in Den Haag op 19 mei 1786:

Dees man, maar even 41 jaren [lees ruim 48 jaren] oud geworden, stierf dus in het beste van zijn leven, terwijl men van de kragten van zijn geest, en van het uitstekende van zijn vernuft, aan de Maatschappij nog zoveel goeds beloofde.⁷

Zijn inzet 'zonder eigen winne en glorie' heeft er misschien toe bijgedragen dat wij hem niet uit 'mooie' verhalen kennen. In de annalen komt hij slechts over als een algemeen geacht en gerespecteerd persoon. Op zijn rouwbord lijken bijna symbolisch al zijn wapenkwartieren oningevuld. Deze studie over zijn levensloop, beleid en omgeving beoogt in Falcks 'onbekende bekendheid' verandering te brengen.

⁶ Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 72

⁷ Bijlage I.